

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Навчально-науковий інститут педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва
Кафедра педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту
Відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради
Льотна академія Національного авіаційного університету (м. Кропивницький)
Криворізький державний педагогічний університет
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**Четверті всеукраїнські педагогічні читання,
присвячені 80-річчю з дня народження Лідії Кондрашової**

ПРОФЕСІЙНА УСПІШНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОСНОВА МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

21 – 22 листопада 2019 року

Черкаси, 2019

УДК 37.011.3-051:[37.014.6:005](063)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
навчально-наукового інституту педагогічної освіти,
соціальної роботи і мистецтва
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол No 04 від 15 листопада 2019)

Професійна успішність педагогічного працівника як основа менеджменту якості освітнього процесу: Збірник матеріалів четвертих всеукраїнських педагогічних читань присвячених 80-річчю з дня народження Лідії Кондрашової. – Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І, 2019. – 436 с.

У збірнику висвітлено актуальні питання забезпечення професійної успішності педагогічного працівника як основа менеджменту якості освітнього процесу

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, магістрантів, студентів, вчителів, керівникам освітніх закладів.

Тексти публікуються в авторській редакції.
Відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності
несуть автори статей.

© ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2019
© Колектив авторів, 2019

Отже, у загальному підсумку можна стверджувати, що організаційна культура – це складний соціокультурний і управлінський феномен, формування і розвиток якого залежать від рівня фахової підготовки керівника закладу освіти і його готовності забезпечувати високу культуру управління освітньою організацією.

*Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри педагогічних наук освітнього і соціокультурного менеджменту
Тимошенко Ю.В.*

О. В. Бардадим
м. Черкаси, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ

Компетентнісний підхід до навчання – це сукупність конкретних знань, умінь, навичок, здатностей, готовності до наукового пізнання, розуміння підготовленості особистості до професійної діяльності на основі визначених компетенцій. Компетентнісний підхід дає можливість для особистості розвиватися, виходячи за рамки предметних знань, спрямувати на всебічний розвиток, застосовуючи знання у життєвих ситуаціях чи розвиваючи вміння у контексті життєвих ситуацій. Суть компетентнісного підходу в системі освіти полягає у підготовці висококваліфікованих працівників, які задовольняють потреби суспільства та ринку праці (що було визначено на World Economic Forum (2015, Davos), що в свою чергу змінює парадигму навчання і визначає головну мету як формування у студентів ключових та предметних компетенцій. Тому педагогіка має на меті розв'язати наступні стратегічні завдання: по-перше, розробити, оновити та осучаснити дидактичний матеріал; по-друге, впровадити у практику нові ефективні методи та технології навчання, які ґрунтуються на сучасних напрацюваннях психологічної науки. Компетентнісна парадигма передбачає приділення значної уваги таким компонентам як: мотивація, діяльність, пізнання, особистісному та когнітивному розвитку. А. Маслоу у книзі «Мотивація і особистість» створив «Піраміду потреб», в якій виділяє ієрархію потреб, де найвищою – є духовна, що включає в себе: пізнання, самоактуалізацію, самовираження, самоідентифікацію. Для формування компетентностей важливими є пізнавальні процеси, які рухають людину на вершину «Піраміди потреб» для того, щоб реалізувати своє «Я» і розширити уявлення про картину світу. Досягаючи вершини піраміди, особа буде розвивати такі якості як: допитливість, вмотивованість, цілеспрямованість, відповідальність,

об'єктивність та вміння: розв'язувати проблеми, робити раціональний (прагматичний, інтуїтивний) вибір, вчитися на своїх помилках і досвіді, формувати правильні, конкретні запитання («чому?», «навіщо?»), аналізувати інформацію.

Підхід, базований на розвитку людських можливостей, який вперше сформулював Сін Амарта [1, с. 134] у 1979 р., спрямований, насамперед, на розвиток можливостей «функціонування» людини в чотирьох напрямках: дії людини (наприклад, читання або листування); фізичний стан (бути спроможним, добре себе почувати, бути здоровим тощо); емоційний (ментальний) стан (щастя, нещастя тощо); соціальна інтеграція. Аналіз визначення «компетенція» (за МОН, OECD, World Economic Forum) з психологічної точки зору, що включає базові якості людини як лідерство, цілеспрямованість, адаптивність, ініціативність, відповідальність (наприклад, соціальна і екологічна, зацікавленість). У компетентнісній парадигмі, з педагогічної точки зору, важливо формувати навички, а точніше компетентності: життєві (life skills), «м'які» (soft skills), жорсткі (hard skills) соціальні, людські та міжособистісні; або ж володіти навичками для сучасного фахівця, які визначено організаціями: World Economic Forum (2015, Davos), New Vision for Education: Unlocking the Potential of Technology, Partnership for 21st, Century Skills (P21), Council recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (2018) , Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD), DeSeCo, за МОН та іншими.

За версією Інституту М. Планка в Мюнхені, існують чотири комплекси «м'яких навичок»: особистісна динаміка (відповідальність, впевненість в собі, мотивація), область міжособистісних відносин (комунікабельність, емпатія), прагнення до успіху (мотивація, ініціативність) і витривалість (здатність приймати критику, переносити невдачі). В основі жорстких навичок лежать, згідно ОЕСР, когнітивні навички, які можна розділити на дві складові: інтелектуальна здатність набувати знання, ідеї і досвід (витяг та інтерпретація інформації); здійснення інтерпретації, аналізу та екстраполяції придбаних знань (міркувати, робити висновки, осмислювати). Причому, як стверджують дослідники, засвоєння жорстких навичок, пов'язаних зі спеціальністю, у дорослих пройде швидше і якісніше лише в тому випадку, коли навички будуть формуватися безпосередньо на робочому місці, де співробітник зможе відразу закріпити отримані знання на практиці. Доречним буде вислів Е. Тоффлера: «У ХХІ столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати й писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще – забувати те, чого навчився, й пережати».

У досягненні навчального результату можуть допомогти педагогам таксономії – це теорія класифікації й систематизації складноорганізованих областей дійсності, що мають ієрархічну будову [2, с. 145]. Найбільш відома таксономія Б. Блума, яку доповнює таксономію Д. Кросворла та таксономію Р. Дейва, розширюючи освітні цілі в інших сферах мислення (див. таб. 1) [3].

Таблиця. 1

Ієрархія структури розумових дій (мислених операцій) в таксономіях [3]

Таксономія Б. Блума	Таксономія Д. Кросворла	Таксономія Р. Дейва
Когнітивний (знансвий) компонент	Ціннісно-емоційний компонент	Психомоторний компонент
Знання	Наслідування	Сприйняття
Розуміння	Управління реакціями	Реакція
Застосування	Складна реакція	Освоєння
Аналіз	Координація	Організація
Синтез	Автоматизм	Характеризація
Оцінка		
Створення (введено у 2001 році)		

Якщо синтезувати когнітивну таксономію[3] (вперше опублікована у 1956 р) Б.Блума та з таксономією рефлексії[5] П.Поппеса, в якій розвиток когнітивних навичок направлений на осмисленні дій. Наприклад, знання: «Що я зробив?», розуміння: «Що було важливо в тому, що я зробив? Чи досяг я своєї мети?», застосування: «Коли я робив це раніше? Де я міг би використовувати це знову?», аналіз: «Чи бачу я будь-які закономірності або відносини в тому, що я зробив?», оцінка: «Наскільки добре я впорався? Що спрацювало? Що мені потрібно поліпшити?», створення: «Що мені робити далі? Який у мене план / дизайн?». Такі запитання формують аналітичні навички і вміння. Таксономія навчальних завдань має на меті технологізувати: для кожного рівня визначена типологія навчальних завдань; вказані дієслова, із застосуванням яких слід починати виконання навчального завдання; вказані основні операнти, які слід використовувати у викладі навчального завдання. Використання педагогічних таксономій дозволяє: оцінювати рівень досягнення ключових компетентностей на когнітивному рівні (вищий або нижчий), орієнтувати навчання на результат; наповнювати зміст навчання; стимулювати особистісне

зростання, оскільки для переходу на інший рівень сформованості компетенції необхідна наявність: досвіду; стратегічного мислення; формувати проблеми, розробляти завдання у відповідності до певних мисленневих операцій; класифікувати завдання до відповідних сфер: когнітивної, афективної, психомоторної; правильно оцінювати. Як зазначає О. Савченко [4, с-4-7], що у рефлексивному вимірі результати компетентнісної освіти можуть засвідчувати такі міркування студента як: знання: «Я знаю, що...», діяльність «Я вмію це зробити... Я можу... Я роблю...», творчість «Я створюю... Я придумую...» та емоційно-ціннісна сфера «Я прагну...Я хочу...».

За своєю суттю сприймання трактується як складний процес, у ході якого інформація про окремі властивості об'єкта сполучається в сенсорний образ та інтерпретується як інформація, яка породжена об'єктами або подіями навколишнього середовища. Пізнання поєднує у собі рівень відчуття, сприйняття і уявлення. Згідно «Конуса навчання» О. Дейла стає зрозуміло, що інформація людиною засвоюються по-різному. Постає запитання: «Як підвищити ефективність навчання?» Потрібно, насамперед, задіяти декілька каналів опрацювання інформації, а саме: зір, слух, голос, дотик. Цього можна досягти за допомогою візуальних засобів, які візуалізують абстрактні поняття «більш наближеними до об'єкта навчання», тобто сприйняття інформації на підсвідомому рівні і відповідає принципу наочності, що описано у праці Я. А. Коменського «Велика дидактика». Тому актуальним на сьогоднішній день стоїть питання впровадження сучасних досягнень розвитку цифрових технологій у навчальний процес через різні засоби візуалізації: діаграми, графіки, QR-коди, інтелект-карти, інтернет-меми, флеш-анімації, структурно-логічні схеми, таблиці, gif-анімації, інфографіки та інші засобів візуалізації. Нині ж актуальні освітні підходи як: проблемно-орієнтоване навчання (problem solving, або problem-based learning) і проблемно-пошукове, або дослідницьке навчання (enquiry-based learning). Такі педагогічні практики припускають пошук рішень для комплексної проблеми, а також елементи наукової дослідницької діяльності. Методи пошуку можуть бути різними, але студентами завжди доведеться аналізувати фактичний матеріал, досліджувати нову інформацію і застосувати колишні знання так, щоб сформулювати повноцінне рішення, продемонструвати логіку знаходження цього рішення.

Отже, компетентнісне навчання ставить перед собою завдання: «Що повинні вивчати студенти?», «На чому має базуватися навчання?». Для студента – це компетентність (мобільні знання, дієві методи та критичне

мислення), а для вчителя – це компетенції (як інтеграційна характеристика знань, умінь, особистісних та ціннісних компонентів), які реалізуються при діяльності студентів. Компетентнісний підхід дає можливість для особистості розвиватися, виходячи за рамки предметних знань, спрямувати на всебічний розвиток, застосовуючи знання у життєвих ситуаціях чи розвиваючи вміння через життєві ситуації.

Література

1. Lozano J.F., Boni A., Peris J. and Hueso A. (2012), Competencies in Higher Education: A Critical Analysis from the Capabilities Approach. *Journal of Philosophy of Education*, 46: 132–147. — p. 134.
2. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь / Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. — М.: Академия, 2000. — 176 с.
3. Bloom, B.S., (Ed.). 1956. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain. — New York: Longman, Green and Company, 1956. — 207 p.
4. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти / Олена Савченко // Рідна школа. – 2011. – № 8-9. – С. 4-8.
5. P. Pappas. A Taxonomy of Reflection: Critical Thinking For Students, Teachers, and Principals (Part 1) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://peterpappas.com/>

*Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогічних наук освітнього і соціокультурного менеджменту
Данилюк С. С*

О. А. Безвугляк
м. Черкаси, Україна

ПОНЯТТЯ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Гуманізм як система поглядів, стосунків між людьми, що склався впродовж століть, відображає конкретне уявлення про людські цінності. Гуманне ставлення один до одного – це те, без чого не можуть обійтися люди. Центральна ідея гуманізму – людина як найвища цінність, унікальний витвір Всесвіту. Ми дотримуємося сучасного розуміння терміна гуманність як системи поглядів і переконань, що стверджує високе звання людини, її цінності як особистості, котра має право на волю, щастя, розвиток своїх задатків і перетворення їх у стійкі здібності [1, с. 11].

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО

ВНЕСОК Л. В. КОНДРАШОВОЇ В ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	3
В. М. Мойсієнко СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ.....	6
Ю. В. Тимошенко ФЕНОМЕН ЛІДІЇ КОНДРАШОВОЇ НА АВАНСЦЕНІ ПЕДАГОГІКИ Й ОСВІТИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	11
В. І. СИПЧЕНКО ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТУ НАУКОВИЦІ.....	25
Т. А. Агасімова, Н. А. Фурса ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	29
О. В. Бардадим ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ.....	31
О. А. Безвугляк ПОНЯТТЯ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.....	35
І. В. Беседовська ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА.....	38
Н. І. Білоконна, О. В. Лисевич РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	43
О. П. Борзенко ЗАОХОЧЕННЯ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МОТИВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	46
С. П. Будяк, О. М. Пархомова ПИСЬМО ЯК СКЛАДОВА ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО» В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	49

Редагування
О. О. Михальчук

Комп'ютерна верстка
Д. В. Дерев'янку